ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ 1889 ԹՈՒԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն ղեկով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գիւղական և ազնուական բանկեր. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Քաղաքական տեսութիւն. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ՖԵԼԻԵՏՕՆ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԲԱՆԿԵՐ

—

Պետական ազնուական և գիւղական բանկերի գործողութեան տարածելը մեր երկրի վրա,—արդէն վճռված բան կարելի է համարել։

Այս օրերս Թիֆլիսում ֆինանսների մինիստրութիւնից ստացված է այդ մասին մի գրութիւն, որով յայտնվում է, թէ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է թոյլատրել այդ բանկերի բաժինների բանալը Անդրկովկասում։

Սակայն այդ բանկերի բանալը և ազգաբնակութեան դրանցից օգտվելը ուղղակի կախված է մի ուրիշ հարցից, որը ինքն ըստ ինքեան ահագին նշանակութիւն ունենալով, այս դէպքում միանգամայն անյետաձգելի բնաւորութիւն է ստանում։ Մեր խօսքը սահմանաչափութեան, հողերը չափելու (մէժեվանիէ) մասին է։

Ասում ենք սահմանաչափութեան գործը այժմ անյետաձգելի բնաւորութիւն է ստացել, որովհետև յիշեալ բանկերից փոխառութիւն կարող են անել միայն նրանք, որոնց հողերը չափված են։ Արդ, հետաքրքրական է իմանալ, արդեօք ինչ դրութեան մէջ է մեր երկրում սահմանաչափութեան գործը։

Սահմանաչափութեան հարցը նոր հարց չէ Կովկասի համար։ 1860 թւին հրատարակվեց այդ մասին առանձին կանոնադրութիւն, որի նպատակն էր հեշտացնել և արագացնել սահմանաչափութեան գործը մեր երկրում։ Այդ օրից շատ տեսակ միջոցներ գործ դրվեցան այդ հարցը աջողեցնելու, բայց և այնպէս, ինչպէս ցոյց են տալիս վերջին պաշտօնական տեղեկութիւնները, մեր երկրի հողերի մի աննշան մասն է միայն ենթարկված սահմանաչափութեան։

1888 թւին հրատարակված տեղեկութիւններից երևում է պարզ կերպով, որ Անդրկովկասում չափված հողերի տարածութիւնը, համեմատելով երկրի ընդհանուր մակերևոյթի հետ, կազմում է ընդամենը 3,2%, որ կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր հազար դեսիատինից չափված է միայն 32 դեսիատինը։

Առանց բացատրութեան էլ այդ թիւը շատ պերճախօս է և ցոյց է տալիս, թէ շատ և շատ տարիներ պէտք է անցնեն, մինչև որ ամբողջ երկիրը կենթարկվի սահմանաչափութեան, որից յետոյ միայն կը վերջանան այն բազմաթիւ հողային վէճերը և կռիւները, որոնք այսօր ամբողջ Անդրկովկասում դարձել են օրվայ խնդիր, և կազմում են երկրի տնտեսական հողային կեանքի ամենաթոյլ մասը, ծանր վէրքը….

Վերոյիշեալ բանկերի մասին ֆինանսների մինիստրի կողմից կովկասեան կառավարչապետին ուղարկած պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ, ի միջի այլոց այդ հարցի վերաբերմամբ ասված է հետևեալը. «Այդ բանկերի գործողութիւնը Անդրկովկասում տարածած ժամանակ, այդ բանկերից փող կարելի է տալ միայն այն հողերի գրաւականով, որոնք վերջնականապէս չափված են և վէճի տակ չեն»։ Յայտնելով դրա հետ միասին, որ ֆինանսների մինիստրութիւնը արդէն դիմել է ուրիշ մինիստրութիւններին՝ առաջարկելով օրինական միջոցներ գործ դնել 1889 թւին սահմանաչափութեան գործը աւելի արագացնելու համար, մինիստր Վիշնեգրադսկի անհրաժեշտ է համարում հաւաքել և հաղորդել նորանոր տեղեկութիւններ Անդրկովկասի հողատիրութեան, հողային վէճերի, և կալուածական հանգամանքների մասին, այլ և այն մասին, թէ որքան հողեր և կալուածներ գրաւ են դրած կրեդիտական հիմնարկութիւններում։

Բացի դրանից նոյն ֆինանսների մինիստրութեան կողմից առանձին մարդ պիտի գայ Թիֆլիս՝ իշխան կառավարչապետի հետ այդ հարցի մասին անմիջապէս բանակցելու, հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու և կարևոր բացատրութիւններ տալու մասին։

Յոյս պէտք է ունենալ, որ կառավարութիւնը ոչինչ միջոց չի խնայի կերպարանափոխելու այդ կարևոր հարցը, և արագացնելու դրա լուծումը, որը շատ մեծ ազդեցութիւն կարող է ունենալ երկրի տնտեսական զարգացման վրա։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Բաթումարնակ պ. Գարեգին Քիւրդեանց նուիրել է «Մշակի» մի տարեկան օրինակը Բաթումի հայոց դպրոցի գրադարանին։

—

Պ. Միքայէլ Պօպօվ նուիրել է «Մշակի» մի տարեկան օրինակը Սարիղամիշի հայոց ծխական դպրոցին։

—

Մեզ գրում են ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ, որ դեկտեմբերի 23-ին այդտեղ հայ թատրօնասէրները ներկայացրին Սունդուկեանցի «Պէպօ» պիէսան և նրա «Գիշերվայ սաբրը խէր է» վօդէվիլը։ Ներկայացումը շատ աջող անցաւ և թատրօնական դահլիճը սպասածից աւելի լի էր հասարակութեամբ։ Եկած հասարակութիւնը ոգևորված էր համակրութեամբ դէպի Սունդուկեանցի քսան և հինգամեայ գրական գործունէութեան շրջանի լրանալը։

—

Մեզ գրում են Դէրբէնտից, որ դեկտեմբերի վերջին օրերում սաստիկ ցրտեր են սկսվել այդտեղ։

—

Մի քանի ժամանակից ի վեր լուրեր են պտըտում, որ իբրև թէ Անդրկովկասեան երկաթուղին պիտի անցնի կառավարութեան ձեռքը։ Աւելորդ չենք համարում հաղորդել, որ առ այժմ այդ մասին դրականապէս ոչինչ չէ վճռված, որոչ

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Հին և նոր տարին.—Միակ բաղդաւոր մարդը.—Երգիչ Տարտակով և մեր տիկինները.—Առաջ և այժմ.—Այժմեան դրութեան հետևանքը.—«Արձագանքի» նոր աշխատակից հին-թիֆլիսեցին.—«Նամուս» ասած բանը.—Ինչ որ ձեզ էին ասում, դուք հիմա մեզ էք ասում.—Նոր տարվայ այցելութիւնները.—Ծանօթ ընտանիքիս բնակարանը.—«Արարատ» ամսագիրը և պատասխանը.—Ծատուրեանի, Մեհրաբեանի և Տարնօպօլ եղբայրների մտադրութիւնը.—Իմ ծանօթ մի բժշկի գաղափարները.—Ինչ կանէի, եթէ բժիշկ լինէի.

—

Հին տարին անցաւ, նորը սկսվեց։ Ամենքս ուրախութեամբ ենք յիշում անցեալ 1888 նահանջ տարին։

Շատ վատ տարի է եղել անցած տարին…. Գրեթէ մարդ չը կայ, որ մի որ և է դժբաղդութիւն ունեցած չը լինէր 1888 թւին։

Միակ մարդը ամբողջ Թիֆլիսում, որը իրան կատարելապէս բաղդաւոր էր զգում անցեալ տարվայ ընթացքում, գիտէք ով է,—դա Թիֆլիսի քաղաքային թատրօնի ռուսաց օպէրայի երգիչ պ. Տարտակօվն է։

Եւ գիտէք ինչի։

Որովհետև քաղաքիս բոլոր թէ ամուսնացած կանայք և թէ օրիորդներ նրա վրա սիրահարված էին։

Ճշմարիտ է, կան մի քանիսներ, որոնք սիրահարված են Պրեանիշնիկօվի կամ Մեդվեդևի վրա,—բայց սրանք աննշան փոքրամասնութիւն են կազմում…. իսկ մեծամասնութիւնը, մանաւանդ պսակված կանանց մեծամասնութիւնը, գժված է Տարտակօվի համար….

Տարտակօվասիրութիւնը այս ձմեռվայ ընթացքում գրեթէ նոյնքան տարածված ախտ էր մեր քաղաքի ամեն ազգութիւններին պատկանող գեղեցիկ սեռի մէջ, որքան քութէշ, ծաղիկ կամ դիֆտէրիտ տարածված ախտեր էին մեր թէ մանուկների և թէ հասակաւորների շրջանում։

Մենակ Տարտակօվի վրա այս րօպէիս աւելի շատ փող է ծախսվում, քան թէ քաղաքիս ամբողջ չքաւոր ազգաբնակութեան ամենաանհրաժեշտ կարիքները հոգալու վրա….

Գժութիւնը այնտեղ էր հասել, որ մինչդեռ մարդը հիւանդ տանն էր պառկած,—նրա գեղեցիկ ամուսինը ամեն երեկոյ թատրօնի լօժայում բազմած՝ հրապուրվում էր Տարտակօվի ձայնով ու նրա տեսքով, իսկ իրան Տարտակօվին հրապուրում էր ամեն տեսակ ընծաներով։

Իմ պատանեկութեան ժամանակ, երբ որ ես դպրոցի աշակերտ էի, ես միշտ լսում էի, որ Թիֆլիսի կանայք տանը փակված նստած են, իսկ նրանց մարդիկ ամեն երեկոյ թատրօնում անցկացնելով՝ իրանց ամբողջ կարողութիւնը վատնում են սիրուն դերասանուհիների ու հրապուրիչ երգչուհիների ետևից ընկնելով։

Այժմ քաղաքակրթութիւնն առաջ գընալով՝ աշխարհը տակն ու վրա է եղել։ Այժմ տղամարդիկ գործնական դարձած՝ կամ կլուբներում են նստում, թղթախաղի նման անմեղ զուարճութիւններով զբաղվելով, կամ տանը նըստած՝ օրվայ հաշիւ են տեսնում,—իսկ նրանց ամօթխած ամուսինները նրանց փողերն են ծախսում, այդ փողերով դերասանների գրպանները լցնելով….

Եւ պարոններ ամուսինները նոր են հասկացել թէ օրինաւոր կերպով խրվել են…. Համ իրանք այլ ևս ոչինչ չեն վայելում, համ էլ իրանց փողերը առաջվայ պէս առատ կերպով ծախսվում են, թէև ոչ դերասանուհիների, այլ դերասանների վրա և այն էլ ոչ թէ իրանց սեփական ձեռքերով, այլ իրանց կանանց ձեռքերով։

***

«Արձագանքի» հին տարին վերջացաւ մի հրաշալի յօդուածով։ «Արձագանքի» հին տարվայ վերջին համարում հանդէս եկաւ իր փայլուն գրչով հին Թիֆլիսեցին։

Ինչպէս երևում է հին Թիֆլիսեցին ամենևին Թիֆլիսեցի էլ չէ, կամ նա վաղուց Թիֆլիսում չէ եղել…. Երևում է, որ նա մինչև դեկտեմբերի 31-ը անցեալ 1888 թւի Թիֆլիսում չէ էլ ապրել, այլ իր ամբողջ կեանքը, կամ կեանքի մեծ մասը Կօնգօյում կամ Զուլուլանդում է անցկացրել, որովհետև ամենևին «խաբարութին չունի միր քաղքի գուրձքերից»։

Կամ «մեր պարոն հին քաղքցին» քնած է եղել ամբողջ ժամանակը ու նոր է զարթնում իր խոր քնից….

«Գործ և սկզբունք» ճռճռան վերնագրով խօրամանկ յօդուածում «տակէտակ» աղուէս Թիֆլիսեցին, ուզենալով խորտակել Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական հաստատութեան գոյութիւնը, բեմական ձայնով բացականչում է.

«Հասարակաց սեփականութիւնները կառավարելու առաջին պահանջն է համարատւութիւնը»։

Իս ու իմ Աստուծ, դրուստ է ասում հին Թիֆլիսեցի պարոնը…. Եւ ապա շարունակում է.

«Ո՞ր իրաւաբանը դատարանում չէր բողոքի և իր բոլոր (ուզում է ասել ամբողջ) բարոյական զգուանքը (երևի լինում է և անբարոյական զգուանք) չէր յայտնի օրինակ մի (?) որբոց և այրեաց գանձարանի փողերի հաշիւ չը տալու մասին, ո՞ր բանկի կառավարիչը (օհօ) թոյլ կը տար իրան և մտածել անգամ որ նա կարող է առանց հաշւատւութեան պաշտօն վարել, ո՞ր նոտարը կը յանդգնէր խորհուրդ տալու մէկին հաշիւ չը տալու, ո՞ր վաճառականը չէր արձակի իր (?) հաշւից փախչող գործավարին և այլն….» (ի՞նչ հայերէն է…. երևի Զուլուլանդում այդպէս հայերէն են խօսում)։

Խանդլիշ ես, պարոն ջան, շատ խանդլիշ ես…. միթամ չես գիտի վուր էգեղեցու էրեցփոխը շատ լաւ կարող է ապրի ու ձիզպէսների ամենամեծ յարգանք վայելի 6 տարի շարունակ էգեղեցու փուղիրի մասին հաշիւ չը տալով ու ձիզպէսների ոգևորված պաշտպանութիւնն էլ գտնելով, նոյն իսկ այն պատճառով որ մերժում է հաշիւ տալ ժողովրդին….

Ինչպէս երևում է ամօթ բառը Կօնգօյում և Զուլուսների երկրում, որտեղ բոլորն էլ տկլոր են մանգալիս, և որտեղ, ըստ երևոյթին, հին Թիֆլիսեցին իր կեանքի մեծ մասն է անցկացրել, ամօթ բառը, ասում եմ, ամենևին ծանօթ չէ այնտեղ….

Հին Թիֆլիսեցի ախպէր ջան. էրևում է վուր դուն շատ վախտ է վուր միր քաղկեմէն հիռացել ես, չունքի նամուս ասած բանն էլ մոռէմէտ նընգիլ է….

Եւ ճշմարիտ, այդ մարդը երեսը ժեշտ է շինել և հիմա անամօթաբար ուրիշներին է քարոզում այն, ինչ որ ամեն իրաւամբ ամիսների ընթացքում իրան և իր նմաններին էին ասում երեցփոխ Գէորգ Աքիմեանցի հաշիւ չը տալու առիթով….

Ա՜յ քեզ մատրաբաղութին….

չէ կարելի ասել երկաթուղային ընկերութեան ձեռքում մնալու կամ կառավարութեան ձեռքն անցնելու մասին:

—

Պետական կալուածների և ներքին գործերի մինիստրութիւնների համաձայնութեամբ այս տարվայ օգոստոս ամսին Կազանում պիտի կայանայ ա ն տ ա ռ ա պ ե տ ե ր ի ժողով, որի նպատակը պիտի լինի խորհելու անտառապահութեան վերաբերեալ զանազան հարցերի մասին:

—

Թիֆլիսի փօստի շինութեան մէջ ներկայումս պատրաստութիւններ են տեսնվում, որպէս զի հեռագրական կայարանն էլ զետեղվի այդ շինութեան մէջ և, ինչպէս երևում է, շատ շուտով հեռագրական և փօստային կայարանները միանալով, կը զետեղվեն այդ մի և նոյն շինութեան մէջ:

—

Պետերբուրգում այժմ մշակվում է ա տ ա մ ն ա բ ո ւ ժ ա կ ա ն դպրոցների կանոնադրութեան նախագիծը: Կանոնադրութեան զօրութեամբ այդ ատամնաբուժական դպրոցները կարող են մանել միայն նրանք, որոնք անցած կը լինեն ոչ պակաս, քան գիմնազիայի վեցերորդ դասատան ընթացքը:

—

«Արևելք» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը: «Սանասարեան վարժարանի խնդրոյն առթիւ կարգեալ յանձնաժողովն օրերս ի նիստ գումարեցաւ ի Բերա ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք հօր և պատրաստեց նոյն վարժարանն ի Քարբերդ փոխադրելու առթիւ Բ. Դրան տրուելի Թագրիրը: Յանձնաժողովն զբաղեցաւ նաև նոյն վարժարանին վերաբերեալ այլ խնդիրներով: Յանձնաժողովոյ անդամներէն ներկայ էին Սիմօն պէյ Մաքսուտ, Նշրեան էֆէնդի և Գաբրիէլ էֆէնդի Նորատունկեան»:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Սաստիկ ձիւնի պատճառով ճանապարհները մասամբ փակ են, և այդ պատճառով քաղաքում մթերքները թանգացել են. շաքարը ծախվում է փութը 12 ր., նաւթը՝ 2 ր. 50 կոպէկ, 1 կոպէկանոց լուցկին անգամ 3 կոպէկ արժէ այժմ»:

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղ շատ ցուրտ եղանակ է. դեկտեմբերի 20-ին ջերմաչափը ցոյց էր տալիս—21° Րէօմիւրի, այնպէս որ մարդիկ դժուարանում էին տանից դուրս գալ: Քաղաքում տարածված են զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւններ. բժիշկներ չը կան և աղքատ դասակարգի մէջ այդ տարափոխիկ հիւանդութիւնները տարածվելով՝ շատ զոհեր են տանում»:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Տեղական հայոց դպրոցների ուսուցչական խմբի մի մասը պատրաստվում է ներկայացնելու «Էլի մէկ զոհ» պիէսան, յօգուտ երկսեռ դպրոցների սաների: Գոյացած գումարով պիտի առնեն աղքատ սաների համար հագուստ և կօշիկներ: Ձմեռվայ այս սաստիկ ցրտերին 100-ից աւելի աշակերտներ, համարեա կիսամերկ և բոբիկ են յաճախում դպրոց, որից առաջացել են զանազան հիւանդութիւններ: Ի դէպ, մի քանի խօսք այս առիթով. ինչու չը պիտի հոգաբարձութիւնը մտածէր այդ գործի մասին, քանի որ դպրոցը տարեկան 13,000 ր. եկամուտ ունի և կարող է օգնել այդ խեղճերին: Ցրտերը շատ սաստիկ են. դասարանները կատարեալ սառցարան են. մօտ վեց ուսուցիչ և 50 աշակերտ հիւանդ պառկած են ց ր տ ի պատճառով: Միթէ քաղաքացիների պարտքը չէ ստիպել հոգաբարձուներին կարգին պահել դպրոցը և վառել տալ վառարանները: Աւելացրէք դրա վրա և այն, որ սաստիկ թանգութիւն է. եթէ մի ամիս ևս այսպէս շարունակվի, այստեղ ապրելը շատ դժուար կը դառնայ»:

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ մեզ գրում են. «Հինգշաբթի օր, դեկտեմբերի 12-ին, թատերագրող Սունդուկեանցի քառասնհինգամեայ յոբելեանի առիթով՝ տեղական թատերասէրների խումբը ներկայացրեց քաղաքային կլուբի դահլիճում, յօգուտ քաղաքիս տղայոց դպրոցների չքաւոր աշակերտների «Քանդված օջախ» կոմէդիան և «Գիշերվայ սաբրը խէր է» վօդեվիլը: Ներկայացումը շատ աջող անցաւ: Լաւ էին իրանց դերերում պ.պ. Ջալալեանցներ, Տէր-Սարգսեան, օր. Նաւասարդեանց և Խանամուշեանց և տիկին Տէր-Մարտիրոսեանց: Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց ներկայացումից և ցանկանում է, որ թատերասէրների խումբը չը գլանայ և բարեկենդանին ներկայացնելու Սունդուկեանցի պիէսաներից: Ներկայացման արդիւնքը, ինչպէս լսում ենք, հարիւր րուբլուց անցնում է, որի համար հայ չքաւոր աշակերտների ծնողները հրապարակով խորին շնորհակալութիւն են յայտնում թատերասէրների խմբին»

—

«Новое Время» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Հանգուցեալ կոմս Լօրիս-Մելիքօվի հոգեհանգիստը կատարելուց յետոյ Պետերբուրգի հայոց եկեղեցում, ծխականներից մէկի առաջարկութեամբ ստորագրութիւն բացվեց պսակ դնելու հանգուցեալի գերեզմանի վրա: Տասն րոպէի ընթացքում մի քանի հարիւր րուբլու գումար ժողովվեց, որով և պատուիրեցին մի արծաթեայ պսակ: Պսակի վրա հայերէն լեզուով փորագրված է. «Կոմս Միքայէլ Լօրիս-Մելիքօվին Պետերբուրգի հայոց հասարակութիւնից»: Երէկ պսակը ուղարկվեց Րոստով, հանգուցեալ կոմսի դագաղի վրա դնելու համար, եթէ հանգուցեալի մարմինը ցամաքային ճանապարհով կը բերվի. հակառակ դէպքում, պսակը Րոստովից կուղարկվի Թիֆլիս, ուր հայոց վանքի մայր եկեղեցում կը թաղվի կոմսը:»

—

Յունվարի 6, 7 և 8-ին բանկի թատրօնում կը ներկայացվի նոր ֆէերիա «Դենա Սախը» անունով: Յիշեալ ֆէերիան մեծ աջողութիւն է ունեցել Մոսկվայում, Լենտովսկու թատրօնում, և յոյս կայ որ այստեղ էլ նոյն աջողութիւնը կունենայ, քանի որ պ. Ֆօրկատի մեծ ջանք է արել շքեղ կերպով ներկայացնել նրան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

Նոր տարի է սկսվում, և մենք կը կամենայինք քաղաքական աշխարհի մի ընդհանուր տեսութիւն անել, և այդ ոչ թէ այն հայեցակէտից դրված, որ 1889 թւականը սկսվելով, կարող է մի փոփոխութիւն մտցնել անցեալ թւականի գործերի մէջ,—ոչ, այլ այն նպատակով, որ մի ընդհանուր հայեացք կարողանանք դցել անցեալ շրջանի վրա:

Բայց խոստովանում ենք, որ մի տեսակ տխուր զգացմունք է տիրապետում մեզ վրա, երբ այս րոպէիս գրիչը բռնած, մեր յիշողութեան առաջ պատկերացնում ենք քաղաքական կեանքի փոքր ի շատէ նշանաւոր երևոյթները, որոնք տեղի են ունեցել անցեալ 1888 թւի ընթացքում, և այն ընդհանուր տրամադրութիւնը, որը հէնց այս րոպէիս տիրապետում է Եւրոպայի ղեկավարող և դիպլօմատիական շրջաններում:

Մենք, ի հարկէ, առանձին առանձին կանգ չենք առնի զանազան երկրներում տեղի ունեցած քաղաքական դէպքերի, պարլամենտական գործունէութեան, պարլամենտական ինցիդէնտների, պետական յարաբերութիւնների և վարչական գործողութիւնների վրա,—դրանց բոլորի մասին մենք, որքան թոյլ են տուել հանգամանքները և մեր լրագրի էջերը, տարվայ ընթացքում խօսել ենք: Մենք միայն մատնացոյց կանենք զանազան երկիրների ընդհանուր դրութիւնը, չեշտելով Եւրոպայում տիրապետող հոսանքների վրա:

Մ ի լ ի տ ա ր ի զ մ ը և պ ր օ տ ե կ ց ի օ ն ի զ մ ը տիրապետում են հէնց այժմ, և գուցէ դեռ երկար ժամանակ կը տիրապետեն ամբողջ Եւրոպայում, և նոյն իսկ Եւրոպայից դուրս: Այդ միլիտարիզմի և պրօտեկցիօնիզմի շուրջը, իբրև մի առանցքի շուրջը, պտտել են պետութիւնների նախաձեռնած միջոցները և պարլամենտական գործունէութիւնը:

Թէ հասարակաց կարծիքը և թէ անկախ մամուլը այդ բանի մէջ մեղադրել է և մեղադրում է գլխաւորապէս Գերմանիային, որը իշխան Բիսմարկի քաղաքական պլանների շնորհով՝ իբրև եւրոպական ք ա ղ ա ք ա կ ա ն հ ա մ ե ր գ ի,—ինչպէս ասում են սովորաբար,—միլլիտարիզմի և պրօտեկցիօնիզմի ուղղութիւն է տուել ընդհանրութեան:

Գերմանիան այդ ուղղութեամբ է գործել. եթէ չը յիշատակենք ապատամբ և համակրելի Ֆրիդրիխ կայսրի 90 օրվայ թագաւորութիւնը, որի շնորհով մի նոր տեսակ ոգի տիրեց ամբողջ Գերմանիայում, այն ժամանակ ընդհանրապէս մեր առաջ պարզ կը լինի այդ պատկերը, և արեգակի լոյսի նման որոշ կերպով կերևայ, թէ ինչպէս իշխան Բիսմարկ, իր պահպանողական կուսակցութեամբ աշխատել է մեծացնել Գերմանիայի զինւորական ոյժը և դրա հետ միասին մաքսային հարկերը: Եւ այդ բոլորը կատարվել է այնպիսի բուռն կերպով, որ դրանց առջև գունատվել են այն բոլոր հասարակական երևոյթները, որոնք տեղի են ունեցել այդ մեծանուն պետութեան մէջ:

Աւստրո-Ունգարիան, Գերմանիայի այդ հաւատարիմ աշակերտը՝ նրա օրինակին է հետևել: Այդ պետութիւնը իր արևելեան քաղաքականութիւնը չէ փոխել: Բալկանի գործերում նա շարունակում է իր նախկին դերը, և մինչդեռ մի կողմից պետութեան զանազան ազգութիւնների մէջ արծարծվում էին ա զ գ ա յ ն ա կ ա ն հարցեր, միւս կողմից Վիէննայի դիպլօմատիան իր գլխաւոր ուշքը դարձրել էր զինւորական օրինագծերի վրա, և հոգում էր երեքպետեան դաշնակցութեան մասին, մի դաշնակցութիւն, որը իսկապէս մեծ երկիւղ ազդելով ամբողջ Եւրոպային, խախտել է ընդհանուր խաղաղութեան գործը, օգուտ տալու փոխարէն:

Իտալիան ևս ցանկանալով, իբրև երեքպետեան դաշնակցութեան անդամ, օգուտ քաղել այդ դաշնակցութիւնից իր քաղաքական նպատակների համար, անդադար զինւորվում է: Հասկանալի է թէ որքան թանգ պիտի նստի մանաւանդ Իտալիային չափից դուրս զինւորվելը, մանաւանդ որ մի և նոյն ժամանակ նոյն Իտալիան ստիպված էր զօրք ուղարկել և Աֆրիկա՝ իր գաղթական քաղաքականութեան գործերը աջողեցնելու համար: Զինւորական ծախսերը շատացնելու պատճառով իտալական կառավարութիւնը շատացրեց

Ապրիս, շատ ապրիս, դուլումնիդ հին Թիֆլիսեցի:

***

Նոր տարվայ առիթով գնացի ծանօթներիս այցելութիւն անելու ու նրանց բաղդաւոր նոր տարի շնորհաւորելու:

Ի միջի այլոց այցելեցի և իմ լաւ ծանօթ մի ընտանիքին:

Մտնելով ծանօթներիս բնակարանը որքան էր իմ զարմանքը, երբ հետևեալ փոփոխութիւնը տեսայ նրանց սենեակներում. սենեակների բոլոր պատերը՝ օ բ օ յ ն ե ր ի (պաստառների) տեղ կպցրած էին «Արարատ» ամսագրի էջերով....

Հանելուկը շատ հեշտ կերպով էր բացատրվում: Այդ տարօրինակ երևոյթի պատճառն այն էր, որ իմ ծանօթ ընտանիքը, բաղկացած լինելով հինգ անդամներից՝ երկու քոյրերից և երեք եղբայրներից, որոնցից երկու առաջինները վարժուհիներ են մի հայոց դպրոցում, իսկ երեք եղբայրները ուսուցիչներ են այլ և այլ հայոց ծխական ուսումնարաններում, բոլոր հինգ հոգին էլ պ ա ր տ ա ւ ո ր են «Արարատ» ամսագիրը ստանալ, ամեն մէկը նրանցից տարեկան չ ո ր ս րուբլի վճարելով Պետրոս Սիմէօնեանցին: Այսպիսով մի ընտանիքում ստացվում է պարտադիր կերպով 5 օրինակ «Արարատ» ամսագրից, որի համար խեղճերը տարեկան 20 րուբլի պ ա ր տ ա ւ ո ր են վճարել....

Խեղճերը չը գիտենալով ինչ պէտք է անեն Սիմէօնեանցի մաքի արտադրութեան այդ ահագին քանակութեան հետ, ճարահատված ստիպվեցան իրանց սենեակների պատերը «Արարատի» երեսներով կպցնել պաստառների տեղ....

Լսում եմ որ այդ տեսակ տարօրինակ և էժանագին պ ա ս տ ա ռ ն ե ր պատրաստող Պետրոս Սիմէօնեանցի մրցութիւնից վախենալով, Թիֆլիսի երեք մագազինները՝ Եփրեմ Ծատուրեանցի, Մէհրաբեան եղբայրների և հրէայ Տարնօպոլ եղբայրների,—դատ են ուզում սկսել Սիմէօնեանցի դէմ քանի որ սա, այն օրից որ յանձն է առել «Արարատի» խմբագրութիւնը, սարսափելի մրցութիւն է անում նրանց և այն ժամանակից իրանց պաստառները այլ ևս գրեթէ չեն ծախվում:

Եւ ճշմարիտ ում գլուխը կը գայ Ծատուրեանցից օ բ օ յ ն ե ր առնել, երբ այժմ գրեթէ իւրաքանչիւր հայ ընտանիքում «Արարատը» պարտադիր կերպով է ստացվում, մանաւանդ վարժապետների և վարժուհիների ընտանիքներում:

Իսկ ստացողը, որը դրա համար տարեկան 4 րուբլի է վճարում, ուրիշ ինչ պիտի անի Սիմէօնեանցի ամսագրի հետ, եթէ ոչ նրա երեսներով իր սենեակի պատերը կպցնի.... Բայց մանաւանդ որքան խղճալի է այնպիսի ընտանիքի դրութիւնը, որը բաղկացած է երեք վարժապետներից և երկու վարժուհիներից....

Այդպիսի ընտանիքում տարուց տարի 20 րուբլու պաստառ է ստացվում տարեկան և այն էլ Սիմէօնեանցի և ընկ. պաստառների ֆաբրիկայից:

Որքան յարմարութիւն և որքան էժանութիւն...

Պարզ է որ Ծատուրեանց, Մէհրաբեանց և Տարնօպոլ եղբայրները այդ ճարպիկ մրցութեան պատճառով կատաղած կը լինեն և կատարեալ իրաւունք էլ կունենան դատ բանալ Պետրոս Սիմէօնեանցի դէմ:

***

Նոր տարվայ առիթով այցելեցի և իմ մի ծանօթ երիտասարդ բժշկին:

Զարմանալի մարդ է յայտնում այդ բժիշկը:

«Մենք բժիշկներս, ասում էր իմ ծանօթ հեքիմբաշին, չը գիտենք գնահատել մեր ույժը: Մենք, եթէ ուզենայինք, կարող էինք ահագին ազդեցութիւն ունենալ մարդկանց վրա, կարող էինք յեղափոխել ամբողջ աշխարհը: Մարդը երբ հիւանդ է, երբ նրա կեանքը թելի վրա է կախած, երբ նրա կեանքը մեր ձեռքումն է,—ամեն զիջում պատրաստ է անել, ամեն բանին կը համաձայնվի, ամեն տեսակ, նոյն իսկ ամենադժուար պայմաններ կընդունի: Եւ ահա մենք, բժիշկներս, կարող էինք միմեանց մէջ խօսք կապել, որ չը բժշկենք վատ մարդկերանց, մինչև որ նրանք մեզ հաստատ խօսք չը տան դէպի լաւը փոխվելու, իրանց կեանքի բռնած ընթացքը փոխելու....»

Բժիշկ բարեկամիս մաքերը սաստիկ հաւանեցի: Այո, եթէ ես բժիշկ լինէի, ես անպատճառ այսպէս կը վարվէի:

Դիցուք ինձ կանչում են մի տիկնոջ մօտ, որը թողնելով տունը, ընտանիքը, մարդուն, երեխաներին,—վազում է մի թատրօնական երգչի ետևից.... Ես կասէի նրան.

—Տիկին, եթէ խօսք կը տաք ինձ ուղղվելու, լաւ մայր և լաւ ամուսին լինելու,—կը բժշկեմ ձեզ: Եթէ ոչ, մնաք բարով:

Ի հարկէ, տիկինը չուզենալով մեռնել, ամեն տեսակ պայմանների հետ կը համաձայնվէր:

Դիցուք ինձ կանչում են մի հիւանդ պարոնի մօտ, որը կնոջ ու երեխաներին անտես առնելով, ամեն օր անց է կացնում կլուբներում, իր ամբողջ ունեցածը թղթախաղի և ընթրիքների վրա վատնելով....

Եւ ես նրան նախ պայման կառաջարկէի ուղղվելու իր բռնած ընթացքից, փոխելու իր կեանքի եղանակը և ապա կը սկսէի դեղ անել նրան:

Դիցուք «Արձագանքի» աշխատակիցը՝ հ ի ն- Թ ի ֆ լ ի ս ե ց ի ն հիւանդանալով, ինձ որպէս բժշկի, կանչում է իր մօտ:

Եւ ես նրան անպատճառ կասէի:

«Պարոն, նախ խոստացէք ինձ երբէք գրիչ չը վերցնել ձեր ձեռքը, երբէք չը գրել ձեր անմիտ և հասարակաց կարծիքը մոլորեցնող յօդուածները,—և ապա ես կը համաձայնվեմ ձեր ցաւին դարման անել, ձեզ բժշկել....»

Ի հարկէ, նա ուրախութեամբ կը համաձայնվէր, որովհետև նրա համար կեանքը անհամեմատ աւելի թանգ է, քան թէ հասարակաց շահերը և հայոց ընթերցող հասարակութիւնն ու հասարակաց կարծիքը մի անգամ ընդ միշտ ազատված կը լինէին անամօթ գ ո ւ լ ո ւ ս ն ե ր ի յօդուածներից:

Դիցուք Պետրոս Սիմէօնեանց հիւանդանար ու ինձ, որպէս բժշկի, իր մօտ կանչէր: Ես անպատճառ նրան կասէի:

«Պետրոս, նախ քան սկսեմ բժշկել քո անթիւ ցաւերը, դեռ ա զ ն ի ւ խօսք տուր ինձ, խոստացիր ինձ, նոյն իսկ գրաւոր կերպով, որ այլ ևս չես հարստահարի խեղճ հայ վարժապետներին ու վարժուհիներին քո անհամ «Արարատը» նրանցից՝ իւրաքանչիւրին պարտադիր դարձնելով ու նրանցից իւրաքանչիւրից տարեկան չորս չորս րուբլիներ զոռով պոկելով,—և ապա ես կը համաձայնվեմ քեզ բժշկել: Եթէ ոչ, մնաս բարով:

Եւ ինչ լաւ բան կը լինէր, եթէ բժիշկների ամբողջ կ օ ր պ օ ր ա ց ի ա ն համերաշխ կերպով իր մէջ այդ տեսակ պայման կապէր՝ ոչ ոքին չը բժշկել, մինչև որ նա չը խոստանայ ուղղվել....

Այո, այն ժամանակ բժիշկները բարոյական ահագին յեղափոխութիւն առաջ կը բերէին մարդկութեան մէջ:

ԱՍԻԱՑԻ

հարկերը. ժողովրդի մէջ դժգոհութիւն սկսեց երևալ, և հէնց այդ պատճառով մի տեսակ հակասութիւն ծագեց կառավարութեան և հասարակաց կարծիքի մէջ: Բիսմարկի ազդեցութեան տակ, իտալական մինիստր-նախագահ Կրիսպի հեռացրեց Իտալիան Ֆրանսիայից, կամենալով այդ երկիրը մտեցնել Գերմանիային, պատմական-հասարակական պայմանների հակառակ:

Ֆրանսիան, նոյն իսկ հանրապետական Ֆրանսիան անկարող եղաւ սառնասրտութեամբ նայել այդ երեքպետեան դաշնակցութեան վրա, և իր դէմ առնելով գերմանօ-աւստրօ-իտալական զօրեղ թշնամութիւնը, ինքն էլ սկսեց զինուորական նախագծեր կազմել և մեծացնել իր զինուորական ուժերը: Ճշմարիտ է, այդ ուղղութիւնը Ֆրանսիայում մի փոքր նսեմացաւ միապետականների և բուլանժէականութեան շարժումների շնորհով, բայց և այնպէս երկրի այդ դրութեան շնորհով, հանրապետական Ֆրանսիան անկարող եղաւ թօթափել իրանից Եւրոպայում տիրապետող յետադիմական և սպառազինական ձգտումները: Հանրապետական Ֆրանսիային վտանգ էր սպառնում թէ ներսից, և թէ դրսից, Հռենոսի հովտից, որտեղ եռ է գալիս Էլզաս-Լօթարինգիայի հարցը, և փարիզում ուժերը լարված դրութեան մէջ են մինչև այժմ, յանկարծական հարուած չը ստանալու համար: Հանրապետական կուսակցութիւնը այնու ամենայնիւ չէ վհատվել, և այդ պատիւ է բերում ամբողջ Ֆրանսիային:

Անգլիան, իբրև եւրոպական մեծ պետութիւններից մէկը, իսկապէս մի քիչ քաշված է եղել այդ բոլորից: Մեծ-Բրիտանիայի այժմեան պահպանողական մինիստրութիւնը, Սալսբըրիի ձեռքով խեղդելով նոյնպէս ներքին, տնտեսական և ձայնատւութեան լայն ռեֆորմների հարցը, իր ուշադրութիւնը գլխաւորապէս դարձրեց և շարունակում է դարձնել գաղթական երկիրների վրա, որտեղ Անգլիան իր համար մի կթան-կով է գըտել. և այդ գաղթական քաղաքականութեան շընորհով ահա մենք Անգլիային տեսնում ենք թէ Պարսկաստանում, թէ Աւգանստանում, թէ Հնդկաստանում, թէ Աւստրալիայում, թէ Թիւրքիայում, և թէ Ամերիկայում: Մեծ-Բրիտանիայի անցեալ տարվայ քաղաքականութեան ընդհանուր տրամադրութիւնը պահպանողական է եղել, և մինչև այժմ էլ Գլադստոն իր խմբով հեռու է կառավարչական գործերից....

Դառնալով այժմ եւրոպական փոքրիկ պետութիւններին,—մենք առանձին բան չենք կարող ասել. մեծ պետութիւնների արձագանք են եղել նրանք:

Սպանիան շարունակում է քնած մնալ իր մըտաւոր-տնտեսական անշարժութեան մէջ, որի պատճառով և յեղափոխական շարժումները Մադրիդում սաստկանում են:

Պորտուգալիան Եւրոպայի քաղաքական կեանքի մէջ ոչնչով անցեալ տարի չը յիշատակվեց: Բէլգիայում բանւորական շարժումները սաստկանում են, և այդ փոքրիկ պետութիւնը խոստանում է բանւորական հարցի իսկական հայրենիք լինել: Դանիան նոյնպէս սպառազինութեան գործով զբաղվեց, Գերմանիայի ազդեցութեան շընորհով: Այդ տրամադրութիւնից ազատ մնաց դրանց հարևան Շվէյցարիան, և պատիւ որի պէտք է ասել, որ նա միանգամայն անտարբեր է դէպի դիպլօմատիական շարժումները և զբաղված է իր ներքին առաջադիմութեան գործով: Եւրոպայից ծովով բաժանված Շվէդ-Նորվեգիայի քաղաքական կեանքը ընթանում է նախկին կերպով: Ենթադրութիւն կար մեծ անցքերի սպասել Բալկանի վրա. բայց այդտեղ ընդհանրապէս խաղաղ անցաւ, եթէ չը հաշւենք Սերբիայում մի քանի դէպքերը, ինչպէս են սահմանադրութեան վերաքննութիւնը և այն աղմուկը, որ բարձրացաւ Միլան թագաւորի և Նատալիա թագուհու ապահարզանի պատճառով: Բօլգարիան շարունակում է իր ընթացքով գնալ. իսկ Յունաստանը, Չերնոգօրիան և Ռումինիան իրանց արտաքին քաղաքականութեան մէջ նախկին դերն են կատարում:

Բալկանի հարցը նոր կերպարանք չէ ընդունել և այժմեան հանգամանքները նոր աղմուկների դուռ բանալու կերպարանք չեն էլ ցոյց տալիս: Մնում է մեզ յիշատակել Թիւրքիան՝ եւրոպական պետութիւնների մասին մեր խօսքը վերջացնելու համար: Թիւրքիայի մասին մենք ոչինչ չենք ասի. Նրա մասին հայ ընթերցողը շատ բան գիտէ:

Հեռու Աւստրալիայի, ասիական պետութիւնների և նոյն իսկ Աֆրիկայի վրա մենք երկար կանգ չենք առնի: Այդ տեղերում մեծ մասամբ տիրապետում է դարևոր անշարժութիւն, իսկ որտեղ շարժում կայ, այդ էլ եւրոպական պետութիւնների գաղթական քաղաքականութեան շընորհիւն է, որը բաւական խրախուսում է ցցել թէ Միջին-Ասիայում և թէ հիւսիսային և հարաւային Աֆրիկայում:

Ամերիկական պետութիւնների մէջ առանձին երևոյթներ չեն պատահել. իսկ Միացեալ-Նահանգների վերջին նախագահական ընտրութիւնը, և ռամկապետական կուսակցութեան ու Կլեվլենդի ասպարիզից հեռանալը, իսկապէս ցաւալի երևոյթ է, քանի որ դրանով իսկապէս խախտվեց ազատ վաճառականութեան, մաքսերը ոչնչացնելու և երկիրը միանգամայն զինաթափ անելու սիստեմը, որի համար աշխատում էր ռամկապետական կուսակցութիւնը...-

Դրանով էլ ուզում ենք վերջացնել մեր տեսութիւնը: Բայց վերջացնելուց առաջ չենք կարող չը չեշտել այն հանգամանքի վրա, որ պետութիւնների ընդհանուր սպառազինութիւնը աւելի է սաստկացրել ամեն տեղ տիրապետող տնտեսական ճգնաժամը. այդ տնտեսական ճգնաժամը այսօր խիստ կերպարանք է ստացել. նա մինչև անգամ աւելի վտանգ է սպառնում Եւրոպայի թէ ներքին և թէ արտաքին խաղաղութեանը, քանի որ գործերը այս դրութեան մէջ շատ երկար մնալ չեն կարող: Զէնքով և մաքսով այդ մեծ կրիզիսը անցկացնել չէ կարելի:

Իսկ թէ ինչպէս կը լուծվի այդ ընդհանուր կըրիզիսը և երբ կը լուծվի,—այդ ցոյց կը տայ միայն ապագան....

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 20 դեկտեմբերի 1888 թ.

Այս տեղեկութիւնը հաղորդելէ վերջ կրնանք ըսել թէ ինչ բանի մէջ էր վտանգը: Այդ նստին վարչութեան առաջարկութիւնը կամ պիտի ընդունուէր, կամ պիտի մերժուէր. եթէ ընդունուէր և յանձնաժողով կազմուէր, հետևութիւն մը չէր ելլեր, վասն զի ընդդիմադիր կուսակցութեան սկզբունքն է չը հրաւիրել օտար միջամտութիւն ազգային գործերու մէջ, ամեն խնդիր մեր մէջ վերջացնել: Սակայն եթէ առաջարկը մերժուէր—ինչպէս որ պիտի մերժուէր—այն ատեն յաջորդ նստին, շնորհիւ Քաղաքական ժողովի գործունէութեան, թեզքերէ մը կրնար գալ դատական գործոց նախարարին կողմէն, ծանուցանելով որ դեկտեմբերի 16-ի նստին 71 երեսփոխանք ներկայ գտնուած չէին, հետևաբար նիստն անբաւական էր որոշում տալու, ուստի տրուած որոշումը բեկեալ էր:

Երեսփոխաններն այս վտանգը նշմարեցին, հետևաբար հարկ դատեցին որ 71 երեսփոխաններու ներկայութեամբ խնդիրը որոշուի: Պ. Գուրգէն և պ. Արփիարեան միջամտեցին այս խնդրոյն, իրենց ընդդիմախօս ունենալով Սիմօն պէյ և Նուրեան էֆէնդի, որ այսօր սրտայոյզ եղբայրակցութեամբ զիրար կընդգրկէին:

Պ. Գուրգէն կարդաց Սահմանադրութեան այն յօդուածը, որ կը վերաբերեր այս խնդրոյն, և բացատրեց, թէ՝ ինչպէս անկարելի է ո և է որոշում տալ, երբ այսօր միայն 46 երեսփոխաններ ներկայ գտնուած են: Սիմօն պէյ պատասխանելով պ. Գուրգէնի, յայտարարեց թէ՝ Ներսէս Պատրիարքի ընտրութեան ժամանակ Դուռնէն մասնաւոր արտօնութիւն խնդրուած էր նիստ ընել առանց 71. Պատրիարքի ուխտին համար, և այդ արտօնութեան վրայ նիստերը կը շարունակուին առանց 71-ի, և այս նիստն ալ կարելի է համարել այդ նիստերու շարունակութիւնն, հետևաբար իբր արտօնեալ և օրինաւոր:

Պատասխանը գոհացուցիչ չէր. պ. Արփիարեան ուզեց գիտնալ, որ եթէ 71 երեսփոխաններու ներկայութիւնն անհրաժեշտ չէ, բայց քանի երեսփոխաններ պէտք է ներկայ ըլլան. վերջապէս թիւ մը պէտք է. միթէ տասը, քսան երեսփոխաններու միութիւնը կը բաւէ նիստը օրինաւոր ընելու: Եւ յետոյ պարզեց թէ ինչպէս ներքին կանոնագիրը սահման մը գծած էր այս ամէնուն, ինչպէս օրինաւոր ընթացքի մը մէջ մտած էր ժողովքը և սակայն Քաղաքական Ժողովն հետամտեցաւ վերցնել մէջտեղէն ներքին կանոնագիրը, և հիմա պատիժն ամենքս կը կրենք:

Նուրեան էֆէնդի օգնութեան հասաւ Սիմօն պէյի, թեթևիմն հեգնեց հակառակախօսները իբր վերացական խնդիրներով զբաղող և ըսաւ թէ խնդիրը պարզ է. ընտրուած երեսփոխանները 140 չեն որ 71 փնտռենք. քանի երեսփոխան որ ընտրուած կան, անոնց թւոյն կէսէն մէկ աւելին պէտք է ներկայ գտնուին և նիստն օրինաւոր է. և կը զարմանար որ ինչպէս ընդդիմախօսները չեն ըմբռներ այսքան պարզ խնդիր մը. հետևաբար այսօր կարելի էր ընդունել Քաղ. ժողովի առաջարկը:

Պ. Արփիարեան առանց յոգնելու ցոյց տուաւ թէ վերացեալ իրենք չեն: Ընդունելով իսկ պահ մը Նուրեան էֆէնդիի առարկութիւնը ինչ պիտի տեսնենք. ընտրուած երեսփոխաններն 114 են, արդ 114-ին կէսէն մէկ աւելին 58 կընէ, և որովհետև 46 երեսփոխանք ներկայ են, ուրեմն դեռ տասներկու երեսփոխաններու ներկայութիւնն անհրաժեշտ է նոյն իսկ ըստ Նուրեան էֆէնդիի մեծամասնութիւն ունենալու:

Նուրեան էֆէնդի և իրեններն նոյն իսկ իրենց խօսքերովը բռնուած էին: Յետոյ պ. Արփիարեան յայտարարելով թէ Սիմօն պէյ կարող է նոր թեզքերէ մը բերել տալ, այն պատճառաւ զոր քիչ մը վերև բացատրեցինք, եղրակացուց համաձայնիլ պ. Գուրգէնի առաջարկին և նիստն անբաւական համարել:

Խնդիրը կնճռոտ չէր. երեսփոխաններն ոտքի ելան և նիստը վերջացած էր:

Արդ այս ապարդիւն նստին արդիւնքն այս եղաւ որ վարչութեան առաջարկը եա մնաց, և կը կարծենք որ երեսփոխանները պիտի աշխատեն ձգձգել այս խնդիրը մինչև 89-ի մայիս ամիսը. այն ատեն ըստ օրինի Քաղաքական Ժողովը հրաժարեալ է. կընտրուի նոր Քաղաքական Ժողով մը, որ անշուշտ մեծապէս պիտի վայելէ Ազգ. Ժողովի վստահութիւնը և այդ Քաղաքական Ժողովի ձեռքով կարելի պիտի ըլլայ շատ մը լաւ գործեր տեսնել:

Կը վերապահենք ուրիշ թղթակցութեան մը գրել աւելի ընդարձակօրէն Սահմանադրութեան այս փոփոխութեան առաջարկի նկատմամբ, ինչպէս նաև կենտրոնացման և ապակենտրոնացման վրայ և այն երկիւղներու մասին, զոր կազդեն անոնք, որ կուզեն ներմուծել տալ այս փոփոխութիւնները:

Պարագայները չը ներեցին մեզ մի քանի շաբաթ գրել, և այս միջոցին ունեցանք գաւառանի խնդիր, եկեղեցականներու մականունի խնդիր, պսակի (փունջ) խնդիր—այս վերջնոյ մասին Կրօնական Ժողովն որոշեց որ մեռեալներու այլ եւ պսակ չը տրուի:—«Մասիս» կառավարութեան որոշմամբ դադարման պատճառներուն վրայ:

Այս ամենու մասին անշուշտ լրագիրներէ տեղեկացաք, կամ աւելի ճիշդ է ըսել որ անշուշտ չը տեղեկացաք. բայց այսօր տեղի անձկութիւնը թոյլ չը տար երկար գրել:

—

Պօլիս կը պատրաստուի տօնել դեկտեմբերի 30-ի ուրբաթ օրը պ. Ադամեանի քսանհինգամեակը: Մեզ համար առաջին յօբելեանն է. նորութիւն մը Պօլսոյ, նորութիւն մը, զոր ձեզ պարտ ենք: Ի՞նչ պիտի ընենք, չենք գիտեր:—Երբ կըսենք ինչ պիտի ընենք, պէտք է հասկնալ «ինչ պիտի ընեն»,—վասն զի—վճիռը պիտի տայ յանձնաժողովը, որ ստանձնած է տօնելու պաշտօնը. տեսնուեցայ իրենց հետ. իրենք ալ դեռ չեն գիտեր ինչ պիտի ընեն:

Յանձնաժողովը կազմուած է պատուական գործոց, բայց իրարմէ շատ տարբեր անձերէ: Յանձնաժողովի նախագահն է Միքայէլ էֆէնդի Փորթուգալեան, որուն անունը ծանօթ է ձեզ. անցեալ տարի ելմտական նախարարութեան խորհրդականն էր, այժմ երկրագործական դրամատան—որ պիտի հաստատուի—տնօրէնն է. արդէն ուրիշ ատեն գրած եմ թէ Միքայէլ էֆէնդի տնտեսագէտ է, պատմագէտ է, լեզուագէտ է, հայագէտ է, և լաւ հայ է, ինչ որ ամեն էֆէնդիներու համար չէ կարելի ըսել:

Գանձապետն է պ. Ներսէս Ներսէսեան, ուսեալ երիտասարդ մը, որ Պօլսոյ մէջ առաջնակարգ դրամատուն մը ունի. Պօլսի ամենահարուստ հայերէն է:

Քարտուղարը պ. Մինաս Չերազ է. իսկ յանձնաժողովի միւս անդամները գործունեայ երիտասարդներ են. պ. Վասիլեան, պ. Սըվաճեան, պ. Թօրոսեան և այլն և այլն. ուրեմն անհամբերութեամբ կը սպասենք այդ աւուր. տեսնենք ինչ նորութիւն դուրս կուգայ:

Թէպէտև լաւագոյն կըլլար որ տարեգլխէն վերջը ընէր այս տօնը, բայց պարահանդէսներու եղանակն է. և սակայն այժմ ալ միջոցը կարճ է. եթէ ձեր կողմէն պ. Ադամեանի համակրողներն ուզեն մասնակցել այդ հանդիսին, ինչպէս միջոց պիտի գտնեն: Երբ այս թղթակցութիւնս հրատարակվի, շատ հաւանական է, որ նախորդ օրն արդէն յօբելեանը տօնուած է, բայց և այնպէս համակրութեան ցոյցերն ուշ չեն համարուիր, որչափ ալ ուշ գան:

Գիտեմ թէ պիտի հարցնէ ընթերցողը, պօլսեցին գործնական մարդ չէ, եթէ ուզեմ գրել համակրանաց նամակ կամ հեռագիր առ պ. Ադամեան, ո՞ւր ղրկել:—Խոստովանեմ թէ ես ալ մոռցայ հարցնել: Եւ որովհետև այս թղթակցութիւնն գրած ատենս շատ հեռու եմ Պօլսի կենտրոնէն, և ատենը գիշեր է ու վաղն ալ Պօլիս չեմ գնար, ուրեմն մեղաւոր եմ որ գոհացուցիչ պատասխան չունեմ: Բայց կենթադրեմ որ եթէ նամակները կամ հեռագիրները ղրկուին սա հասցէով «Կ. Պօլիս, Ղալաթիա, Մեհմէդ Ալի բաշա խան, Ներսէսեան էֆէնդի (հեռագրի մէջ էֆէնդին շուայլութիւն է զուցէ) անտարակոյս ապահով կը հասնի պ. Ադամեանին:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Մայրաքաղաքի լրագիրներին Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ շուտով կրկին մինիստրական փոփոխութիւններ են լինելու: Ենթադրում են, որ արտաքին գործերի մինիստր Սաիդ փաշա մեծ վիզիր կը նշանակվի:

—Նէապոլից «Հիւսիսային գործակալութիւնը» հեռագրում է դեկտեմբերի 26-ից հետևեալը. «Այսօր Վեզուվ հրաբուղխից բարձրանում է մի անսովոր ծուխ: Սարը արտավիժում է շիկացած լավա և լավայի այդ հոսանքը տարածվում է մինչև հարաւ-արևելեան կօնուսի ստորոտը:

—Փարիզից հեռագրում են, որ մինիստր-նախագահ Ֆլօկէ հիւանդ է, և այդ հիւանդութիւնը մի քանի օրից ի վեր բաւական ծանրացել է:

—Բէլգիայի կղերական մամուլը սկսել է շատ վիրաւորական կերպով յարձակվել իտալական Հումբէրտ թագաւորի վրա: Պէտք է նկատել, որ կղերական մամուլը յայտնի է ամբողջ Եւրոպայում իր մի սովորութեամբ,—որ այս կամ այն անձնաւորութեան վրա յարձակվելիս հարկաւոր ժամանակը չէ դժուարանում զանազան սուտ բաներ հնարել, և հակառակորդի վրա թափել ամեն տեսակ կեղտոտութիւններ: Հասկանալի է ուրեմն թէ ինչու այդ կուսակցութեան մամուլի յարձակմունքները դադարեցնել տալու համար Բրիւսէլի իտալական դեսպանը բողոքեց այդ անարդար յարձակմունքների դէմ:

—Գերմանական կառավարութիւնը յայտնել է, որ զինուորական ծախսերի համար լրացուցիչ փոխառութիւն չի պահանջիր: Գերմանական լըրագրութիւնը այդ բանը համարում է ամենագեղեցիկ նուէր գերմանական ազգին՝ նոր տարվայ առիթով:

—Իրլանդական մի քանի գործիչներ այս օրերըս բանտարկվեցան: Առհասարակ Սալըսբըրիի մինիստրութիւնը վերջերումս սկսել է աւելի խստութեամբ վերաբերվել դէպի իրլանդական հարցը և դէպի իրլանդական գործիչները:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ցիւրիխի համալսարանի ուսանողուհիների թիւը այժմ հասնում է 70-ի: Դրանց մեծ մասը օտարահպատակներ են:

⁂

Այժմ երբ Թիֆլիսում սահնակներով մանգալու լաւ միջոցն է, աւելորդ չէ յայտնել, որ Շվէյցարիայում, ուր ձիւնը երկրի սովորական հարստութիւնն է, հնարել են այնպիսի սահնակներ, որոնք շարժվում են շոգիով:

⁂

Չինական կառավարութիւնը պետական ծախսերը հոգալու համար մի սրամիտ միջոց է գըտել,—նա հարկ է դրել վաշխառուների վրա,— և այդ հարկը բաւական մեծ օգուտ է տալիս գանձարանին: Վատ հարկ չէ....

⁂

Ռուս գրող Դոստոևսկու «Преступленіе и наказаніе» գիրքը թարգմանվելով գերմաներէն, այս օրերս լոյս է տեսել Լէյպցիգում, և վաճառվում է շատ մատչելի գնով,—այն է 1 մարկով:

⁂

Իշխան Բիսմարկի անունը չինական պարսպով պատած Չինաստանի կայսրին էլ է հասել. Նորերըս Բիսմարկ նրանից ստացել է նշանշաններ:

⁂

Ամերիկայում արդէն շատ տեղ հեռագրական

թեկէրի տեղ սկսել են սարքել հեռախօսներ, և այն էլ աճռայլին տարածութեան վրա: Հեռախօսական մի քանի կայարանների տարածութիւնը 300 վերստի է հասնում: Այդ հեռախօսները արդէն բացված են ժողովրդի համար:

* * *

Այս օրերս Շտուտգարտում լոյս տեսաւ իշխան Բիսմարկի պարլամէնտական ճառերի 7-րդ հատորը: Այդ հատորը պարունակում է Բիսմարկի այն ճառերը, որ նա արտասանել է 1873—1875 թւականներում:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յունվարի: Կովկասի քաղաքացիական մասի գլխաւոր հրամանատարի դիւանատան գործավար Կէստէր և Թիֆլիսի բէալական դպրոցի դիրէկտոր Ցիրիւտին ստացան դէյստվիտելնի ստատսկի սովէտնիկի աստիճան: Շքանշաններ են շնորհված՝ Թիֆլիսի I արական գիմնազիայի դիրէկտոր Մարկովին և Թիֆլիսի ճեմարանի և հասարակաց գրադարանի դիրէկտոր Բադդէին ս. Աննայի առաջին աստիճանի. Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի տեսուչ Կորավաեվին շնորհված է ս. Ստանիսլավի շքանշանի I աստիճանը:

ՓԱՐԻԶ, 2 յունվարի: Պանամայի ջրանցքի ընկերութիւնը պայմանաւորվեց փարիզի բանկի հետ 60 միլիօն նոր ակցիաներ հրատարակելու մասին:

ՀԱԳԱ, 2 յունվարի: Թագաւորի հիւանդութիւնը սաստկանում է:

ՓԱՐԻԶ, 2 յունվարի: Հանրապետական ծայրայեղ կուսակցութեան կանդիդատ Ժակ, կամենալով փարիզի պատգամաւոր ընտրվել յունվարի 15-ին լինելի ընտրութիւնների ժամանակ, շարունակում է հրաւէր կարդալ Բուլանժէի դէմ, ցոյց տալով որ վտանգաւոր է Ֆրանսիայի համար նրան փարիզի պատգամաւոր ընտրելը:

ՎԻԷՆՆԱ, 2 յունվարի: Ձերնոգորիական իշխանուհիները, Պետերբուրգ գնալիս, ժամանեցին Վիէննա:

ԲԵՐԼԻՆ, 2 յունվարի: Այստեղի ֆինանսական շրջաններում ռուսաց բիւդժէտը շատ բարեյաջող տպաւորութիւն գործեց: Չը խօսելով արդէն այն բանի մասին, որ թւանշաններն արդէն իրանց համար խօսում են, վերջին երկու տարում կատարվող յեղափոխութիւնը ռուսաց ֆինանսներում անպայման կերպով ապացուցվում է ամենահպատակ զեկուցումով:

ԲԵՐԼԻՆ, 2 յունվարի: Պրուսական սէյմի բացման ժամանակ գահական ճառի մէջ կայսրը յայտնեց օտար պետութիւնների հետ ունեցած բարեկամական յարաբերութիւնների մասին, արդիւնաբերութեան և ֆինանսների բարեյաջող դրութեան մասին, եկամտային միակերպ հարկ դնելու և երկաթուղային ցանցն ընդարձակելու մասին: Ճառն ընդհատվում էր աղմկալից խրախուսանքներով: Սէյմը բանալու ժամանակ ներկայ էին՝ պալատականները, աստիճանաւորները, գեներալները և դիպլօմատները: Իշխան Բիսմարկ ներկայ չէր:

ՓԱՐԻԶ, 2 յունվարի: Չափաւոր հանրապետականները չեն հանդէս բերում փարիզի պատգամաւորի երրորդ կանդիդատին, այլ միայն աշխատում են պակասեցնել Բուլանժէի ընտրութեան հնարաւորութիւնը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յունվարի: Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը վճռեց արքունի երկաթուղիների կայարանների մօտ առանձին շէնքեր կառուցանել հացի համար:—Կազանի նահանգական բժշկանոցի դիրեկտոր բժշկապետ Բագօղին բժշկական բաժնի դիրեկտորի պաշտօնակատար է նշանակված:

ՄՕՍԿՎԱ, 3 յունվարի: «Рус, Архивъ»-ի յունվարի տետրակում տպված են Վ. Ա. Կոկորեվի ազգասիրական մաքերը Թագաւորական Ընտանիքի 1888 թւի հոկտեմբերի 17-ի հրաշալի փրկութեան վերաբերեալ ժողովրդի ջերմեռանդ յիշողութիւնը յաւերժացնելու մասին: Այդ ամսագրի հետևեալ տետրակներում կը տպվի այդ հրաշագործ անցքին վերաբերեալ յօդուածների շարունակութիւնը:

ՓԱՐԻԶ, 3 յունվարի: Փարիզի ամբողջ հոգևորականութիւնը պրոպագանդա է անում Բուլանժէի համար:

ՍՕՖԻԱ, 3 յունվարի: Սինօդի նիստերը բռնի կերպով փակված են և նրա անդամները ժանդարմներով ուղարկվեցան իրանց թեմերը: Կոբուրգեան պրինցը վաղուց արդէն գրգռված էր սինօդի անդամների դէմ այն պատճառով, որ նրանք, սինօդի անդամները, չէին կամենում ներկայանալ պրինցին, պատճառ բերելով թէ պրինցը խրախուսում է կաթօլիկ պրօպագանդան: Ապա քրիստոսի ծննդեան օրը պրինցի ներկայութեամբ կատարված պատարագին բարձրագոյն հոգևորականութիւնը ներկայ չէր. այն ժամանակ վճռվեց եպիսկոպոսներին արտաքսել: Գիշերվայ 3 ժամին զինաւորված ժանդարմները ներս մտան եպիսկոպոսների բնակարանները, բռնեցին նրանց և կառքերը նստեցնելով հեռացրին քաղաքից: Ժողովուրդը չափազանց գրգռված է:

ՓԱՐԻԶ, 4 յունվարի: Սահմանադրութեան վերաքննութեան համար կազմված յանձնաժողովը այն կարծիքը յայտնեց թէ սահմանադրութիւնը պէտք է վերաքննվի հիմնադրական ժողովի ձեռքով, որի վճիռները պէտք է հաստատէ ժողովուրդը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունվարի: Յունվարի 2-ին կատարված առաջին ներքին փոխառութեան տիրաժի ժամանակ գլխաւոր տարած գումարները ընկան հետևեալ տոմսերին:

№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը	№ սերիայի	№ տոմսի	Գումարը
12,119	14	200,000	2,898	15	1,000-ական
10,499	7	75,000	11,894	25	
16,397	7	40,000	14,744	7	
10,957	15	25,000	8,023	2	
4,102	33	10,000	13,777	5	
16,232	25	10,000	5,869	31	
5,811	47	10,000	9,203	1	
2,260	46	8000-ական	12,943	20	
10,653	1		14,689	17	
3,328	38		2,748	17	
6,663	2		15,812	32	
10,475	6		839	32	
15,456	18		9,742	26	
16,412	49	5,000-ական	15,650	21	
70,758	5		4,842	4	
3,948	14		7,638	19	
7,943	14		9,326	28	
12,303	33		14,918	28	
9,035	41		18,933	25	
1,091	4		5,193	30	

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

Դեկտեմբերի 3-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	93 ր.	85 »
Համբուրգի վրա 100 մարկ — . .	46 »	— »
Փարիզի վրա 100 Ֆրանկ — . .	36 »	85 »
Ոսկի — արժէ — . .	7 »	51 »
Մաքսային կուպօններ — . .	150 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	13 »
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$7^3/_4$% »	— »
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	98 »	62 »
— — — — 2-րդ —	97 »	75 »
— — — — 3-րդ —	97 »	62 »
— — — — 4-րդ —	97 »	62 »
— — — — 5-րդ —	97 »	62 »
Ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	138 »	75 »
Նոր 4% փոխառութիւն. . . .	82 »	— »
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	97 »	62 »
— — 2-րդ —	97 »	62 »
— — 3-րդ —	97 »	12 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	267 »	50 »
— երկրորդ —	245 »	50 »
$5^1/_2$% ռէնտա	102 »	— »
Ոսկեայ ռէնտա.	169 »	50 »
Եօթերորդ կօնսօլիդած փոխառութիւն.	149 »	— »
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	98 »	— »
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	— »	— »
— — թղթադ. .	91 »	25 »
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	98 »	— »
$5^1/_2$% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած բանկի.	97 »	— »
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	100 »	— »
— — Պօլտավայի— —	100 »	— »
— — Պետ. Տուլսկ.— —	100 »	— »
— — Կիևի — —	101 »	— »
— — Մօսկվայի — —	101 »	25 »
— — Բեսարաբ. Տավր.—	100 »	12 »
— — Նիժ. Սամար. —	100 »	— »
— — Վիլնայի —	99 »	— »
— — Թիֆլիսի—72 և — ա. —	»	— »
— —Քութայիսի-18 և — ա. —	»	— »
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	683 »	— »
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	238 »	— »
Րիբինսկ-Բօլօգօյի ընկ.	86 »	25 »
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	92 »	37 »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	91 »	62 »
Օդեսայի — — .	93 »	50 »
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

—

ԲԱԳՈՒ. Գ. Յ. Այր, մենք ստացանք ձեզանից, Երևանից, 2 րուբլի, այնպէս որ դուք պէտք է վճարէք մեզ անցեալ 1888 տարվայ համար 8 րուբլի, իսկ այս 1889 տարվայ ձեր բաժանորդագինը, ինչպէս ձեզ յայտնի է, մենք լիովին ստացանք:

ԲԱԳՈՒ. Յ. Մ. Ուղարկեցինք ձեզ անցեալ տարվայ «Մշակի» № 58.

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Դեկտեմբերի 31-ին վախճանվեց տիկին ԹԱՄԱՐԱ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ (օրիորդ Թամարա Ազամեան): Թաղումը տեղի ունեցաւ յունվարի 4-ին: Հանգուցեալի ծնողները, սրտի ցաւով, այդ մասին յայտնում են իրանց ազգականներին, բարեկամներին և հանգուցեալի ծանօթներին: 1—1

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Յունվարի երեքից սկսած ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ գիմնազիայի, րէալական ուսումնարանի, կադէտսկի կորպուսի և այլ ուսումնարանների համար: Կէս տարվայ ուսման վարձն է 40 րուբլի. Պանսիօնում չափաւոր գնով պահվում են գիշերօթիկներ: Հասցէն. Тифлисъ, Большая-Ванкская улица, № 3. 2—3

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1889 ГОДЪ НА РУССКІЙ

САТИРИЧЕСКІЙ ЛИСТОКЪ

ЖУРНАЛЪ ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ, ЛИТЕРАТУРНЫЙ И ЮМОРИСТИЧЕСКІЙ.

Программа журнала: I Сатирическая хроника человѣческой жизни и ея явленій, имѣющихъ мѣсто, какъ въ Россіи, такъ и заграницей.—II. Сатирическая литература: повѣсти, разсказы, сцены. пьесы, поэмы, стихотворенія и тому подобное.—III. Московскій листокъ: столичная жизнъ и ея новости.—IV. Петербургскій листокъ.—V. Сатирическое обозрѣніе изящныхъ искусствъ: театръ, живопись, музыка и прочее.—VI. Сатирическая критика русской журналистики и литературы: краткіе переводы, рисунки и каррикатуры.—VII Корреспонденціи и сообщенія.—VIII Смѣсь: шутки въ стихахъ и прозѣ, анекдоты, афоризмы, эпиграммы, пародіи, загадки, ребусы и т. д.—Сатирическіе и юмористическіе рисунки и каррикатуры русскихъ и иностранныхъ художниковъ.—X. Обьявленія.

ВЫХОДИТЪ ЕЖЕНЕДѢЛЬНО, ВЪ КОЛИЧЕСТВѢ 52 №№ ВЪ ГОДЪ.

Подписная пѣна; на годъ—7 руб., съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи—8 руб., на полгода безъ доставки—4 руб., со пересылкой и доставкой—5 руб. Плата за помѣщеніе объявленій за 1 разъ 25 коп. за строчку петита въ одинъ столбецъ. За различныя украшенія и рисунки къ объявленіямъ плата полагается по соглашенію.

Отдѣльные №№ 15 копѣекъ.

Иногородніе подписчики адресуются исключительно въ контору редакціи: Тверской бульваръ, домъ священника Булгакова, Редакторъ-издатель Н. Н. Соѣдовъ. 1—3

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА ГРУЗИНСКУЮ ЕЖЕНЕДЕЛЬНУЮ ИЛЛЮСТРИРОВАННУЮ ГАЗЕТУ

„ТЕАТРЪ“

НА 1889 Г.

Газета будетъ издаваться при болѣе благопріятныхъ условіяхъ.

Подписная цѣна газеты съ доставкой и пересылкой: на годъ 5 р. на полгода 3 р. Отдѣльный номеръ 15 к. премія газеты «ТЕАТРЪ». На 1888 г., годовымъ подписчикамъ грузинскій Стенной Календарь. изд. Г. Чарквіани. На 1889 г., Царица Тамара, (большая олеографическая картина). Адресъ для иногородныхъ: Тифлисъ, редакція газеты «ТЕАТРЪ»

1—3 Редакторъ-издатель А. Небіеридзе.

ВЪ ЖИРАРДОВСКОМЪ СКЛАДѢ

Дворцовая улица, КАРАВАНСАРАЙ БЫВШ. АРЦРУНИ

ԺԻՐԱՐԴԵԱՆ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Դվօրցօվայա փողոցում, նախկին Արծրունի քարվանսարայում

ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ

ԲՐԴԵԱՅ ՎԵՐՄԱԿՆԵՐ ամենաէժան գներից մինչև ամենաթանգ գները:

ԴՕՆՆԷՐ և ԼԷՑՑ

5—10 (Հ)

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 6/18 յունվարի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ ERYMANTH (ԷՐԻՄԱՆԹ) նաւապետ AUGÉ (ՕԺԷ), մտնելով Կ. Պօլիս, Պորտ-Լահօր և Լակավալ:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԷՋՈՒԲԵԱՆ ՀԷՋՈՒԲԵԱՆՑ: 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ԿԱԶՄԱԾ

1889 ԹՒԱԿԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Բաղկացած է մօտ 400 երեսից և պարունակում է իր մէջ շատ հարուստ ու բազմակողմանի տեղեկութիւններ, որոնք կարող են հետաքրքիր ու պիտանի լինել ամեն դասակարգի մարդկանց և ամեն ժամանակ: Նիւթերի մեծ մասը բոլորովին նոր են:

Գինն է 20 կոպ., 10-ով և աւելի առնողին՝ հատը 15 կոպ.: Ծախվում է Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում:—Կազմողին դիմողները ճանապարհածախսի պատճառով պիտի նկատի ունենան հետևեալները:

Թիֆլիսից դուրս 4 օրինակից պակաս չէ ուղարկվում, և առնվում է 1 րուբլի.—10-ով առնողը կամ ամեն 10-ից կը ստանայ 9 հատ, կամ ամեն 10-ի համար կուղարկի նաև 15 կոպէկի մարկա:—100-ով առնողը կամ կը ստանայ 95 հատ, կամ կուղարկի նաև 100-ի համար 1 րուբլի:—200-ով և աւելի առնողը ճանապարհածախս չէ վճարում և բոլոր 100-ները ստանում է լրիւ:—100-ով և աւելի առնողը ամեն մի 100 օրացոյցի հետ կը ստանայ կազմողից նաև մի օրինակ III հատոր «ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐ», որի գինն է 50 կոպ.:

Հասցէն. «Тифлисъ, на Авлабарѣ, учителю Ованесу Назарянцъ».

5—5 (Հ)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 4 Января 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.